

AGNIESZKA NAROŻNIAK

## **W kwestii poszanowania i ochrony życia rodzinnego małżeństwa cudzoziemca z obywatelem polskim w prawie o cudzoziemcach. Stan obecny i projektowany**

### **Wprowadzenie**

W dobie globalizacji i nasilonych procesów migracyjnych rośnie waga właściwego uwzględnienia więzi rodzinnych w administracyjnoprawnej regulacji zasad wjazdu i pobytu cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Coraz większa liczba związków małżeńskich zawieranych przez obywateli polskich z cudzoziemcami<sup>1</sup> skłania do pochylenia się nad całą gamą zawiłych zagadnień pojawiających się podczas tworzenia i stosowania prawa w tej dziedzinie. Należy zgodzić się ze stwierdzeniem A. Redelbacha, że „problematykę życia rodzinnego cudzoziemców charakteryzuje szczególnie wysoki stopień skomplikowania”<sup>2</sup>. Jest to równocześnie problematyka wyjątkowo delikatna: ze względu na ochronę interesu publicznego organy administracji publicz-

---

<sup>1</sup> Ogólną liczbę takich małżeństw w okresie powojennym szacuje się na około 130 tys., przy czym około jedna trzecia (46,9 tys.) przypada na lata 1995–2007. Liczba małżeństw zawieranych w ostatnich latach wynosi ok. 3–4 tys. rocznie; zob. A. Rajkiewicz, *Polskie małżeństwa binacjonalne*, w: *Migracje zagraniczne a polityka rodzinna*, Biuletyn RPO Mat. nr 66 Zeszyty Naukowe, Warszawa 2009, s. 172; zob. też *Małżeństwa binacjonalne w 2012 roku*, w: Biuletyn Migracyjny nr 37, Sierpień 2012, <http://biuletynmigracyjny.uw.edu.pl> (dostęp: 30 I 2013).

<sup>2</sup> A. Redelbach, *Europejska Konwencja Praw Człowieka w polskim wymiarze sprawiedliwości*, Poznań 1997, s. 165.

nej oddziałują przez swe władcze działania na najbardziej prywatną sferę życia człowieka. Konsekwencje tych działań są zaś tak daleko idące, tak poważne i nieodwracalne, jak w żadnej chyba dziedzinie administracyjnoprawnej reglamentacji. Mogą one wszak wpływać na całokształt ludzkich losów, determinować istotne elementy życia rodzinnego, zażywać nie tylko na relacjach między samymi małżonkami, lecz także między nimi a ich dziećmi.

Odpowiednie ukształtowanie przepisów prawa administracyjnego w tym zakresie jest więc szczególnie istotne, aby właściwie wyważyć racje interesu publicznego oraz ochrony życia rodzinnego. Do zajęcia się tym problemem skłaniają zaawansowane już prace nad projektem nowej ustawy o cudzoziemcach<sup>3</sup>. W uzasadnieniu projektu z dnia 18 października 2012 r. wskazano dwa zasadnicze powody podjęcia prac nad nową ustawą. Pierwszy to konieczność transpozycji do polskiego systemu prawnego licznych postanowień prawa europejskiego, drugi zaś to potrzeba uporządkowania struktury ustawy o cudzoziemcach i nadania jej większej przejrzystości. Problematyka małżeństw polsko-cudzoziemskich nie była pierwszoplanową kwestią rozważaną przy tworzeniu nowych przepisów. Prace nad nową ustawą są jednak okazją do pogłębionej refleksji także nad tymi zagadnieniami. W jakim zatem stopniu przeniesiono do projektu nowej ustawy dotychczasowe regulacje, a w jakim je zmodyfikowano? W którym kierunku idą proponowane modyfikacje: czy wzmacniają ochronę życia rodzinnego, czy wręcz przeciwnie? Czy w projektowanych rozwiązaniach odpowiednio wyważono racje interesu publicznego i prywatnego, bez uszczerbku dla prawa do poszanowania życia rodzinnego małżonków? Próba odpowiedzi na te pytania jest celem niniejszego artykułu.

Opracowanie dotyczy w zasadzie cudzoziemców, do których stosuje się Ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach<sup>4</sup>. Ilekroć zatem jest mowa o „cudzoziemcu”, należy przez to pojęcie rozumieć każdego,

<sup>3</sup> Projekt ustawy o cudzoziemcach z dnia 18 X 2012 r. został opracowany na podstawie założeń przyjętych przez Radę Ministrów 16 VIII 2011 r. i przekazany do uzgodnień międzyresortowych, zaopiniowania i konsultacji społecznych. Uwagi uwzględnione przez projektodawcę zostały naniesione w wersji roboczej projektu z dnia 23 I 2013 r. Uwagi oraz projekty zamieszczono w Biuletynie Informacji Publicznej, [www.bip.msw.gov.pl](http://www.bip.msw.gov.pl) (dostęp: 2 II 2013). W momencie oddawania niniejszego tekstu do druku rządowy proces legislacyjny był w toku. Numeracja artykułów pochodzi z wersji projektu z dnia 6 III 2013 r., dalej: „projekt”, <http://legislacja.rcl.gov.pl/lista/2/projekt/70222> (dostęp: 29 V 2013).

<sup>4</sup> Tekst jedn. Dz. U. 2011 Nr 264, poz. 1573 ze zm., dalej: „ustawa o cudzoziemcach”.

kto nie posiada obywatelstwa polskiego, z wyłączeniem podmiotów, do których ustawa nie znajduje zastosowania<sup>5</sup>. W szczególności należy pamiętać, że status cudzoziemca będącego obywatelem Unii Europejskiej oraz członków jego rodziny został odrębnie – i w przeważającej mierze odmiennie – uregulowany w Ustawie z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin<sup>6</sup>. Rozważania obejmują wyłącznie problematykę małżeństw uznawanych przez prawo polskie<sup>7</sup>. Kontrowersyjne zagadnienia ochrony życia rodzinnego małżeństw o charakterze wyłącznie wyznaniowym, związków partnerskich czy małżeństw homoseksualnych pozostaną poza ich ramami.

Dla potrzeb niniejszego artykułu przyjęto szeroką definicję rodziny, w myśl której mogą ją stanowić już sami małżonkowie – bez względu na to, czy w jej skład wchodzi jeszcze inne osoby, w szczególności dzieci. Stanowisko takie na gruncie ustaleń z dziedziny socjologii rodziny jest kontrowersyjne<sup>8</sup>, jednak za jego przyjęciem w niniejszych rozważaniach przemawia sposób określenia kręgu członków rodziny tak w obowiązującej, jak i projektowanej ustawie o cudzoziemcach. W myśl ich przepisów małżonka uważa się za członka rodziny, niezależnie od ewentualnych pozostałych jej członków<sup>9</sup>. Takie ujęcie pozwala objąć pojęciem życia rodzinnego wspólne życie małżonków – i posiadających dzieci, i bezdzietnych.

Punktem wyjścia rozważań będzie zagadnienie poszanowania i ochrony życia rodzinnego w relacji do prawa państwa do określania zasad wjazdu i pobytu cudzoziemców na swym terytorium. Następnie zostaną omówione istniejące oraz projektowane zasady wjazdu na terytorium Polski, pobytu i wyjazdu cudzoziemców – małżonków obywateli polskich w kontekście ich prawa do ochrony i poszanowania życia rodzinnego. Osobna uwaga zostanie poświęcona – w omawianym aspekcie – problemowi zawierania przez cudzoziemców związków małżeńskich z obywatelami polskimi w celu obejścia przepisów ustawy.

<sup>5</sup> Art. 2 ustawy o cudzoziemcach; zakres wyłączeń wskazuje art. 3 ustawy oraz odpowiednio art. 3 pkt 1 i art. 2 projektu.

<sup>6</sup> Dz. U. 2006 Nr 144, poz. 1043 ze zm.

<sup>7</sup> W myśl wprowadzonego do projektu *expressis verbis* sformułowania: „związek małżeński uznawany przez prawo polskie” (zob. art. 159 ust. 1 pkt 1 oraz art. 195 ust. 1 pkt 4 projektu).

<sup>8</sup> Na temat trudności z definiowaniem rodziny zob. T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2012, s. 94–115.

<sup>9</sup> Art. 53 ust. 2 pkt 1 ustawy o cudzoziemcach; art. 159 ust. 1 pkt 1 oraz art. 160 ust. 3 pkt 1 projektu.

## 1. Poszanowanie i ochrona życia rodzinnego a prawo państwa do określania zasad wjazdu i pobytu cudzoziemców

Podjmując rozważania dotyczące problematyki poszanowania i ochrony życia rodzinnego małżeństw polsko-cudzoziemskich, należy przede wszystkim zarysować jej prawnomiędzynarodowy i konstytucyjny kontekst.

W doktrynie prawa międzynarodowego publicznego wskazuje się, że nie ma normy, która nakazywałaby państwom wpuszczać na swe terytorium cudzoziemców, a tym bardziej zezwalać na ich osiedlanie się. Nie ma też takiej, która by tego zakazywała. „We współczesnym świecie nie ma, w zasadzie, państwa, które bądź wpuszczałoby na swe terytorium wszystkich cudzoziemców bez jakichkolwiek ograniczeń lub warunków, bądź odwrotnie, nie wpuszczałoby nikogo”<sup>10</sup>. Kwestia dopuszczenia cudzoziemców na terytorium państwa, w tym określenie warunków wjazdu i pobytu, należy do kompetencji państw i jest przedmiotem ich wewnętrznych regulacji oraz ewentualnie dwu – lub wielostronnych umów międzynarodowych.

W opozycji do uprawnienia państwa do określenia warunków dopuszczenia i pobytu cudzoziemców nader często staje prawo do poszanowania życia rodzinnego, mocno ugruntowane zarówno w uniwersalnym, jak i w regionalnych systemach ochrony praw człowieka; zagwarantowane także w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.<sup>11</sup> Odwołując się od decyzji o odmowie prawa wjazdu czy pobytu bądź decyzji o wydaleniu, cudzoziemcy posiadający w Polsce rodzinę bardzo często powołują się na odnośne przepisy, starając się wykazać, że taka decyzja godzi w ich prawo do życia rodzinnego. „W orzecznictwie sądów administracyjnych konsekwentnie wskazuje się na potrzebę uwzględniania przy rozstrzyganiu spraw prawno-pobytowych cudzoziemców, oprócz przepisów ustawy o cudzoziemcach, także przepisów Konstytucji oraz konwencji i umów międzynarodowych ratyfikowanych przez stronę polską dotyczących ochrony praw obywatelskich, praw dziecka, rodziny i macierzyństwa”<sup>12</sup>.

<sup>10</sup> R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2005, s. 261.

<sup>11</sup> Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483 ze zm.

<sup>12</sup> Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego (dalej: „WSA”) w Warszawie z 11 X 2005 r., V SA/Wa 1473/05, niepubl., cyt. za: *Cudzoziemcy. Orzecznictwo sądów administracyjnych*, pod red. J. Chlebego, Warszawa 2007, s. 34.

Zgodnie z art. 47 Konstytucji każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swym życiu osobistym. Art. 18 Konstytucji stanowi, że małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, rodzicielstwo i macierzyństwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Jak stwierdził Naczelny Sąd Administracyjny (dalej: „NSA”), „nie ulega wątpliwości, że decyzja odmawiająca udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony oraz zobowiązująca do opuszczenia kraju ingeruje w życie rodzinne, [jednakże] Konstytucja nie gwarantuje cudzoziemcom nieograniczonego prawa do zamieszkania w Polsce z powodu zawarcia związku małżeńskiego”<sup>13</sup>. Po pierwsze, Konstytucja w art. 31 ust. 3 przewiduje możliwość ograniczenia korzystania z praw i wolności konstytucyjnych – choć jest ona obwarowana surowymi warunkami. Ograniczenia te mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, lub dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób. Nie mogą przy tym naruszać istoty wolności i praw. Po drugie, w odniesieniu do cudzoziemców art. 37 ust. 2 przewiduje możliwość ustanowienia w drodze ustawy wyjątków od zasady, że każdy, kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw ustanowionych w Konstytucji<sup>14</sup>.

Podobnie prawo do poszanowania życia rodzinnego wyrażone w art. 8 ust. 1 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z dnia 4 listopada 1950 r.<sup>15</sup> nie ma charakteru absolutnego ze względu na ujęte w ust. 2 klauzule ograniczające. Konwencja stanowi bowiem, że każdy ma prawo do poszanowania swojego życia rodzinnego i prywatnego, lecz równocześnie przewiduje możliwość ingerencji władzy publicznej w korzystanie z tego prawa w przypadkach przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie ze względu na bezpieczeństwo państwowe i publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku publicznego i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób. „Zgodnie z orzecznictwem organów Konwencji,

<sup>13</sup> Wyrok NSA z 27 IV 2006 r., II OSK 1142/05, ONSAiWSA 2006, nr 5, poz. 147, cyt. za: *Cudzoziemcy...*, s. 47.

<sup>14</sup> Art. 37 ust. 1 Konstytucji RP.

<sup>15</sup> Dz. U. 1993 Nr 61, poz. 284.

art. 8 EKPCiPW nie gwarantuje prawa do wyboru miejsca (państwa), w którym będzie realizowane prawo do życia w rodzinie. Trybunał bada zawsze, czy życie rodzinne może być realizowane w innym państwie, a zwłaszcza w ojczyźnie skarżącego<sup>16</sup>.

Jeśli chodzi o omawiane prawo w odniesieniu do problematyki związków obywateli polskich z cudzoziemcami, najistotniejszym jego elementem składowym jest prawo do stałego przebywania z małżonkiem, w szczególności do wspólnego zamieszkania. „Uzupełnia je prawo do spójności i łączności rodziny, czego odzwierciedleniem i poniekąd uzupełnieniem staje się prawo do połączenia rodziny, jeśli się zdarzy, że zostaje ona rozdzielona. Nie jest to jednak prawo absolutne i podlega klauzuli limitacyjnej”<sup>17</sup>. Podstawowym aktem prawnym ustanawiającym ograniczenia w zakresie korzystania z prawa do poszanowania życia rodzinnego cudzoziemca jest Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach. Ogranicza ona to prawo w tym sensie, że przewiduje konieczność zastosowania się cudzoziemca do określonych zasad wjazdu i pobytu oraz możliwość wydalenia go z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Cudzoziemiec nie zyskuje prawa przebywania z małżonkiem w sposób automatyczny, w związku z samym faktem zawarcia małżeństwa, lecz musi się ubiegać o prawo pobytu. Ponadto samo postępowanie w sprawie udzielenia zezwolenia na pobyt, choćby miało zakończyć się decyzją pozytywną, z reguły wymaga zniesienia pewnych uciążliwości związanych z badaniem przez organ administracji publicznej wielu aspektów życia prywatnego małżonków. Uwagi te pozostają w zasadzie aktualne także w świetle projektu nowej ustawy.

Nie można zapomnieć, że sposób regulacji kwestii związanych z wjazdem i pobytem cudzoziemca dotyka także jego małżonka – obywatela polskiego. W cytowanym wyżej wyroku NSA stwierdził, że „obywatelowi polskiemu, który zawiera związek małżeński z cudzoziemcem, nie przysługuje wprawdzie wprost nieograniczone prawo do wspólnego zamieszkania z cudzoziemcem w Polsce, ale decyzja odmawiająca udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony wraz z zobowiązaniem do opuszczenia kraju stanowi ingerencję w życie rodzinne i rzutuje

<sup>16</sup> A. Szklanna, *Ochrona prawna cudzoziemca w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, Warszawa 2010, s. 260.

<sup>17</sup> T. Jasudowicz, *Prawo do poszanowania życia rodzinnego*, w: B. Gronowska, T. Jasudowicz, M. Balcerzak, M. Lubiszewski, R. Mizerski, *Prawa człowieka i ich ochrona*, Toruń 2010, s. 360.

na prawo obywatela polskiego, które podlega ochronie na podstawie art. 47 Konstytucji”<sup>18</sup>.

Podsumowując, trzeba podkreślić podstawową zasadę, zgodnie z którą, ustanawiając reguły wjazdu i pobytu cudzoziemców oraz stosując ustanowione prawo, „państwo musi wykazać, że przez swoje działanie osiągnęło swoistą równowagę między interesem publicznym a prawem cudzoziemca do utrzymania życia rodzinnego”<sup>19</sup>.

## **2. Zasady wjazdu, pobytu i opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez cudzoziemca – małżonka obywatela polskiego**

### **2.1. Wjazd cudzoziemca**

Wjazd cudzoziemca – małżonka obywatela polskiego do Polski jest uregulowany podobnie w obowiązującej oraz projektowanej ustawie. Następuje co do zasady na podstawie wizy (lub w ruchu bezwizowym – w odniesieniu do obywateli niektórych państw) albo karty pobytu. Jeśli cudzoziemiec nie posiada jeszcze karty pobytu, przekraczając granicę, podobnie jak inni cudzoziemcy, musi wykazać, że dysponuje wystarczającymi środkami finansowymi na czas pobytu i powrót do kraju lub ma możliwość uzyskania takich środków zgodnie z prawem oraz posiadać odpowiednie ubezpieczenie zdrowotne<sup>20</sup>. Jako dokument potwierdzający posiadanie odpowiednich środków finansowych cudzoziemiec może przedstawić zaproszenie, wystawione przez uprawniony podmiot<sup>21</sup>. Zapraszający musi uprzednio wykazać, iż posiada odpowiedni lokal mieszkalny oraz środki finansowe na pokrycie kosztów pobytu cudzoziemca. Obowiązek ten ciąży również na zapraszającym, którym jest małżonek cudzoziemca będący obywatelem polskim.

W zakresie zasad wjazdu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie wizy lub w ruchu bezwizowym cudzoziemiec będący małżonkiem obywatela polskiego nie jest zatem zasadniczo uprzywilejowany w porównaniu z innymi cudzoziemcami. Jedyne uprzywilejowanie

<sup>18</sup> J. Chlebny, op. cit., s. 49.

<sup>19</sup> Zob. wyrok NSA z 7 VII 2000 r., V SA 2418/99, „Palestra” 2000, nr 9-10, poz. 181; cyt. za: *Cudzoziemcy...*, s. 37.

<sup>20</sup> Jeżeli wjeżdża na podstawie wizy krajowej; zob. art. 15 ustawy o cudzoziemcach i art. 25 ust. 1 projektu.

<sup>21</sup> Art. 16 ustawy o cudzoziemcach i art. 49 projektu.

wprowadzono w projekcie w odniesieniu do przekraczania granicy przez członka rodziny obywatela polskiego, który powraca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej po okresie zamieszkiwania w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, państwie członkowskim Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, gdzie był pracownikiem lub pracował na własny rachunek. W tym wypadku stosuje się korzystniejsze przepisy Ustawy z dnia 14 lipca 2006 r. o wjeździe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, pobycie oraz wyjeździe z tego terytorium obywateli państw członkowskich Unii Europejskiej i członków ich rodzin<sup>22</sup>. Ograniczenia wjazdu cudzoziemców niebędących w stanie samodzielnie się utrzymać oraz pokryć kosztów ewentualnego leczenia zostały ustanowione, by nie obciążać systemu pomocy społecznej oraz opieki zdrowotnej, a także w imię ochrony porządku publicznego, by zminimalizować ryzyko pozyskiwania środków utrzymania w nielegalny sposób. Zastosowanie ich wobec cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego może jednak godzić w jego prawo do poszanowania życia rodzinnego. Gdy związek małżeński zawarto za granicą, cudzoziemiec może mieć trudności z dołączeniem do swego małżonka, jeżeli żadne z nich nie dysponuje odpowiednimi środkami finansowymi. W praktyce małżonkowie są wówczas zdani na pomoc rodziny czy znajomych, którzy zgodzą się zaprosić cudzoziemca i są w stanie udokumentować posiadanie odpowiednich środków finansowych oraz lokalu mieszkalnego. W skrajnym przypadku może się okazać, że małżonkowie zostają pozbawieni możliwości wspólnego przebywania w Polsce z powodu swej złej sytuacji materialnej, co wydaje się ograniczeniem prawa do poszanowania życia rodzinnego, które trudno uznać za „konieczne w demokratycznym społeczeństwie”.

## 2.2. Pobyt cudzoziemca

Kluczowe dla określenia statusu cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego są przepisy dotyczące uzyskiwania przezeń prawa pobytu, czyli udzielania zezwoleń na zamieszkanie na czas oznaczony i na osiedlenie się. W projekcie nowej ustawy, dla uproszczenia i większej przejrzystości, zrezygnowano z dotychczasowej terminologii i wprowadza-

---

<sup>22</sup> Zob. art. 29 ust. 1 projektu.

dzono rozróżnienie na zezwolenie na pobyt czasowy i zezwolenie na pobyt stały, nie zmieniając zasadniczo zakresu uprawnień związanych z ich posiadaniem. Pierwsze, jak sama nazwa wskazuje, uprawnia do pobytu czasowego, drugie ma zaś charakter bezterminowy. Osobną kategorię stanowi – również bezterminowe – zezwolenie na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej, będące instytucją prawa europejskiego. Ma ono jednak marginalne znaczenie dla omawianych w niniejszym opracowaniu problemów, dlatego nie będzie przedmiotem dalszych rozważań.

### 2.2.1. Pobyt czasowy

Fakt zawarcia przez cudzoziemca związku małżeńskiego z obywatelem polskim stanowi jedną z podstaw obligatoryjnego udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony / na pobyt czasowy. Należy tu wprowadzić pamiętać, że zezwolenia udziela się małżonkowi obywatela polskiego, jeżeli okoliczność ta uzasadnia jego zamieszkanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres dłuższy niż 3 miesiące<sup>23</sup>. Nie jest zatem słuszne stwierdzenie, iż w omawianym zakresie organ prowadzący postępowanie pozbawiony jest jakiegokolwiek swobody przy podejmowaniu decyzji. W gestii organu pozostaje wszak ocena, czy fakt zawarcia małżeństwa z obywatelem polskim w danym przypadku uzasadnia zamieszkanie cudzoziemca w Polsce przez dłuższy okres. Dopiero gdy organ nabierze takiego przekonania, ma obowiązek wydania zezwolenia (o ile nie zachodzą przesłanki odmowy, o czym dalej).

Należy zauważyć, że już w postępowaniu w sprawie udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony / na pobyt czasowy sytuacja cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego jest korzystniejsza niż innych cudzoziemców. Przede wszystkim nie ma on obowiązku posiadać ubezpieczenia zdrowotnego, stabilnego i regularnego źródła utrzymania ani tytułu prawnego do zajmowanego lokalu mieszkalnego<sup>24</sup>. Wprowadzić formularz wniosku o udzielenie zezwolenia zawiera rubrykę, w której należy podać informacje o ubezpieczeniu zdrowotnym oraz środkach utrzymania, zaś ustawa zobowiązuje cudzo-

<sup>23</sup> Art. 53 ust. 1 pkt 6 oraz zdanie in fine tego ustępu ustawy o cudzoziemcach i art. 98 ust. 1 w zw. z art. 159 ust. 1 pkt 1 projektu.

<sup>24</sup> Art. 53b ust. 1 oraz art. 60 ust. 5a pkt 1 w zw. z art. 53 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach i art. 159 ust. 1 projektu.

ziemca do przedłożenia dokumentów niezbędnych do potwierdzenia danych zawartych we wniosku<sup>25</sup>, nie zmienia to jednak faktu, że brak takich środków, a także brak ubezpieczenia zdrowotnego nie mają wpływu na rodzaj decyzji.

Możliwości wydania decyzji odmownej podlegają ograniczeniu w porównaniu z sytuacją innych cudzoziemców. W przeciwieństwie do ogółu cudzoziemców, małżonkowi obywatela polskiego nie można odmówić zezwolenia, jeżeli wyłączną podstawą odmowy miałyby być niezgodność deklarowanego i rzeczywistego celu pobytu, choroba lub zakażenie, niewywiązywanie się ze zobowiązań podatkowych, brak zwrotu kosztów wydalenia lub nielegalny pobyt. W projekcie nowej ustawy przepis dotyczący odmowy udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy sformułowano nieco inaczej, jednak jego istota pozostaje niezmienna: ochrona życia rodzinnego jest wartością większą niż ochrona zdrowia czy porządku prawnego w stosunkowo mniej ważkich kwestiach<sup>26</sup>.

Ze względu na dobro małżeństwa, szczególnie, korzystniejsze niż dla ogółu cudzoziemców zasady przewidziano w zakresie cofania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony / na pobyt czasowy<sup>27</sup>. Gdy chodzi o cudzoziemca – małżonka obywatela polskiego, ustawodawca znacznie ogranicza możliwości cofnięcia zezwolenia. Okoliczności wyłączające możliwość cofnięcia zezwolenia sformułowano podobnie jak przy odmowie jego udzielenia. I tak, wyłączną podstawą cofnięcia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony nie może być niezgodność deklarowanego i rzeczywistego celu pobytu, choroba lub zakażenie, niewywiązywanie się ze zobowiązań podatkowych, brak zwrotu kosztów wydalenia lub nielegalny pobyt. Również w tym wypadku, w projekcie nowej ustawy przepis dotyczący cofania zezwoleń na pobyt czasowy został przeformułowany, ale i tutaj jego wymowa się nie zmienia. Ze względu na potrzebę ochrony życia rodzinnego katalog przesłanek cofnięcia zezwolenia na pobyt czasowy jest węższy niż dla innych cudzoziemców.

Istotną ochronę interesów cudzoziemca – małżonka obywatela polskiego przewidziano na wypadek rozvodu lub owdowienia<sup>28</sup>. Zasad-

<sup>25</sup> Zob. rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 I 2011 r. w sprawie wzoru formularza wniosku o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, fotografii dołączonych do wniosku oraz stempla potwierdzającego złożenie wniosku (Dz. U. 2011 Nr 23, poz. 124) oraz art. 60 ust. 5 pkt 2 ustawy o cudzoziemcach.

<sup>26</sup> Zob. art. 57 ustawy o cudzoziemcach oraz art. 165 i 166 projektu.

<sup>27</sup> Art. 58 ustawy o cudzoziemcach oraz art. 167 projektu.

<sup>28</sup> Art. 53 ust. 1 pkt 11 ustawy o cudzoziemcach oraz art. 159 ust. 2 projektu.

niczo, obowiązująca ustawa stanowi, że zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony obligatoryjnie cofa się, jeżeli ustała przyczyna, dla której zostało udzielone. Jeżeli zatem udzielone zostało ze względu na małżeństwo, które ustało wskutek śmierci małżonka lub rozwiązania przez rozwód, winno być cofnięte. Ustawodawca uwzględnia jednak fakt, iż w czasie trwania małżeństwa mogły powstać istotne i ściśle związki cudzoziemca z Polską, niezależne od relacji ze współmałżonkiem, zaś osłabić się jego więzi z ojczyzną. W związku z tym przewiduje obowiązek organu udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony w razie owdowienia bądź rozwodu, jeżeli przemawia za tym szczególnie ważny interes cudzoziemca oraz, oczywiście, okoliczność ta uzasadnia jego zamieszkanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Organ nie działa jednak z urzędu, potrzebny jest odpowiedni wniosek cudzoziemca. Takie rozwiązanie jest zgodne z linią orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który wielokrotnie wyrażał stanowisko, że pozbawienie prawa pobytu cudzoziemca w państwie, w którym nawiązał trwałe więzi o charakterze osobistym, społecznym i gospodarczym, narusza jego prawo do poszanowania życia prywatnego (choć niekoniecznie rodzinnego). W związku z tym ingerencja władz państwowych musi być uzasadniona jako konieczna w demokratycznym społeczeństwie<sup>29</sup>. Rozwiązanie to przeniesiono do projektu nowej ustawy, jednakże w nieco zmienionym kształcie. Otóż cudzoziemcowi posiadającemu zezwolenie na pobyt czasowy dla członka rodziny obywatela Rzeczypospolitej Polskiej udziela się kolejnego zezwolenia (na preferencyjnych w porównaniu z innymi cudzoziemcami warunkach) w wypadku rozwodu lub separacji – jeżeli przemawia za tym jego ważny interes, oraz w wypadku owdowienia (tutaj nie ma konieczności wykazywania istnienia „ważnego interesu”). Co jednak istotne, zezwolenia takiego można udzielić tylko jednorazowo. W procesie konsultacji społecznych pojawiały się krytyczne uwagi co do takiego rozwiązania, jak również co do przesłanki ważnego interesu w wypadku rozwodu i separacji oraz samego uregulowania w tym miejscu kwestii separacji<sup>30</sup>. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że ograniczenie udzielenia zezwolenia na omawianej podstawie do jednego tylko razu istnieje na gruncie obowiązującej ustawy, choć nie wyrażono go *expressis verbis*. Ustawa stanowi bowiem, iż zezwolenia w wypadku

<sup>29</sup> Zob. A. Szklanna, op. cit., s. 253–257.

<sup>30</sup> Zob. Zestawienie uwag zgłoszonych podczas konsultacji, w tym konsultacji społecznych, do projektu ustawy o cudzoziemcach, Biuletyn Informacji Publicznej, s. 46 i 50, [www.bip.msw.gov.pl](http://www.bip.msw.gov.pl) (dostęp: 2 II 2013).

rozvodu lub owdowienia udziela się cudzoziemcowi przebywającemu w Polsce na podstawie zezwolenia udzielonego w związku z faktem, że jest małżonkiem obywatela polskiego. Skoro zaś małżeństwo ustało, już nigdy w przyszłości cudzoziemiec nie będzie przebywał na podstawie zezwolenia udzielonego w związku z tą okolicznością. Przyjęte w projekcie rozwiązanie nie jest zatem bardziej restrykcyjne niż już istniejące. Jeżeli po upływie okresu udzielonego zezwolenia cudzoziemiec będzie nadal zamierzał przebywać w Polsce, to znaczy, że istnieje jakiś inny ku temu powód, a cudzoziemiec powinien to wykazać, a także posiadać możliwość utrzymania się w Polsce. Pozytywnie należy ocenić wprowadzenie regulacji dotyczącej separacji, choć w tym przypadku ograniczenie możliwości udzielenia zezwolenia na preferencyjnych warunkach tylko do jednego razu może być w pewnych bardziej skomplikowanych sytuacjach życiowych krzywdzące dla cudzoziemca. Jeżeli zaś chodzi o przesłankę ważnego interesu cudzoziemca, wypada zgodzić się ze stanowiskiem projektodawcy, iż odesłanie do niego wynika ze szczególnego charakteru regulacji.

Omawiając zagadnienie pobytu czasowego cudzoziemca w Polsce, należy zwrócić uwagę na jedną z najistotniejszych konsekwencji udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony małżonkowi obywatela polskiego, sytuujących go na uprzywilejowanej względem innych cudzoziemców pozycji. Zgodnie z przepisami Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy<sup>31</sup> cudzoziemiec jest uprawniony do wykonywania w Polsce pracy, tylko jeśli zachodzi któraś z wymienionych w ustawie przesłanek. W typowym przypadku musi on posiadać zezwolenie na pracę wydane przez właściwego wojewodę. Z tego obowiązku zwolniony jest cudzoziemiec – małżonek obywatela polskiego, który przebywa w Polsce na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony wydanego ze względu na zawarcie związku małżeńskiego. Rozwiązanie to jest słuszne w myśl konstytucyjnej zasady ochrony rodziny i z pewnością służy zwiększeniu możliwości zapewnienia bytu materialnego, stabilizacji sytuacji zawodowej, zyskania poczucia bezpieczeństwa oraz wzmocnienia więzi gospodarczych i społecznych z nowym środowiskiem. Trzeba jednak zauważyć, że możliwość podejmowania pracy bez zezwolenia z pewnością wpływa na wzrost zainteresowania zawieraniem małżeństw w celu obejścia przepisów ustawy – w tym przypadku nie tyle ustawy o cudzoziemcach, co ustawy

<sup>31</sup> Zob. art. 87 ust. 2 pkt 2; tekst jedn. Dz. U. 2008 Nr 69, poz. 415 ze zm.

o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Podobne znaczenie ma uregulowanie Ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej<sup>32</sup>, zgodnie z którym cudzoziemiec posiadający zezwolenie na zamieszkanie na czas oznaczony i będący małżonkiem obywatela polskiego zamieszkałego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej może podejmować i wykonywać działalność gospodarczą na takich samych zasadach jak obywatele polscy. Projekt nowej ustawy o cudzoziemcach nie wprowadza zasadniczych zmian w omawianym zakresie.

Należy natomiast wspomnieć o korzystnej dla cudzoziemców zmianie wprowadzonej w projekcie, polegającej na wydłużeniu maksymalnego okresu, na jaki udziela się zezwolenia, z 2 do 3 lat<sup>33</sup>.

### 2.2.2. Pobyt stały

Istotną, w przypadku małżonka obywatela polskiego, konsekwencją posiadania zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony jest możliwość ubiegania się w przyszłości o zezwolenie na osiedlenie się, a w myśl terminologii przyjętej w projekcie – zezwolenie na pobyt stały<sup>34</sup>.

Zezwolenia na osiedlenie się organ ma obowiązek udzielić cudzoziemcowi, który pozostaje w związku małżeńskim z obywatelem polskim zawartym co najmniej 3 lata przed złożeniem wniosku, a równocześnie bezpośrednio przed złożeniem wniosku przebywał nieprzerwanie<sup>35</sup> na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej co najmniej 2 lata na podstawie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony. W projekcie nowej ustawy przesłanki udzielenia zezwolenia na pobyt stały określono bardziej rygorystycznie. Utrzymano przesłankę pozostawania w związku małżeńskim z obywatelem polskim przez co najmniej 3 lata przed złożeniem wniosku, jednak okres pobytu na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy wydłużono do 3 lat. Jako argument przemawiający za takim rozwiązaniem podano w uzasadnieniu zamiar powiązania okresu pozostawania przez cudzoziemca w związku małżeńskim z obywatelem Polski oraz okresu jego pobytu w Polsce w związku z tym faktem. Ponadto sprecyzowano,

<sup>32</sup> Zob. art. 13 ust. 2 pkt 1h; tekst jedn. Dz. U. 2010 Nr 220, poz. 1447 ze zm.

<sup>33</sup> Art. 56 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach i art. 98 ust. 2 projektu.

<sup>34</sup> Katalog podstaw udzielenia zezwolenia na osiedlenie się / na pobyt stały jest bardzo wąski w porównaniu z katalogiem podstaw, na jakich udziela się lub można udzielić zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony / na pobyt czasowy.

<sup>35</sup> Warunki uznania pobytu za nieprzerwany określa art. 64 ust. 4 ustawy o cudzoziemcach.

że podstawą tego trzyletniego pobytu może być wyłącznie zezwolenie na pobyt czasowy udzielone w związku z małżeństwem z obywatelem polskim lub w związku z uzyskaniem statusu uchodźcy, ochrony uzupełniającej lub zgody na pobyt tolerowany udzielonej ze względów humanitarnych<sup>36</sup>.

Oprócz wspomnianych zmian, w projekcie z 18 października 2012 r. pojawiło się istotne *novum*: warunek znajomości języka polskiego potwierdzonej świadectwem ukończenia odpowiedniej szkoły lub urzędowym certyfikatem na poziomie A2 (zgodnie z Europejskim Systemem Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy)<sup>37</sup>. Rozwiązanie to spotkało się z falą krytyki ze strony licznych organizacji. W uwagach do projektu zgłaszanych w ramach konsultacji społecznych podnoszono, że uzyskiwanie certyfikatów napotka trudności o charakterze organizacyjnym (obecnie egzaminy państwowe z języka polskiego odbywają się w Polsce kilka razy w roku i tylko w największych miastach, przy czym egzaminów na poziomie A2 nie przeprowadza się w ogóle)<sup>38</sup>. Wskazywano na możliwą dyskryminację cudzoziemców z mniejszych miejscowości, będących w gorszej sytuacji materialnej, słabo wykształconych, starszych. Zwracano uwagę, iż opanowanie języka w stopniu pozwalającym na normalne funkcjonowanie w społeczności nie jest równoznaczne z umiejętnością zdania państwowego egzaminu. Podkreślano, że wprowadzenie takiego wymogu w pewnym stopniu zbliża sytuację osób ubiegających się o stały pobyt do sytuacji osób starających się o uznanie za obywatela polskiego<sup>39</sup>, co jest nieuzasadnione ze

<sup>36</sup> Art. 195 ust. 1 pkt 4 projektu.

<sup>37</sup> Art. 188 ust. 2 wersji projektu z 18 X 2012 r. „Na tym poziomie student, gdy mówi się wolno i wyraźnie, rozumie podstawowe wyrażenia dotyczące własnej osoby, rodziny, najbliższego otoczenia. W tekście pisanym rozumie znane słownictwo, nazwy i proste zdania. Jest w stanie przeczytać informacje zawarte na przykład w ogłoszeniach, plakatach, katalogach. [...] Umie zadawać i odpowiadać na pytania dotyczące tematyki życia codziennego, własnych potrzeb znanych mu tematów. Potrafi używać prostych zwrotów i zdań, aby opisać, gdzie mieszka, skąd pochodzi i znanych mu ludzi. Potrafi napisać krótki, prosty tekst, np. pozdrowienia z wakacji. Potrafi wypełnić formularz z danymi osobowymi, podać narodowość, zawód, adres w np. hotelowym formularzu meldunkowym”, za: Centrum Języka Polskiego i Kultury Polskiej dla Cudzoziemców Uniwersytetu Warszawskiego, [www.policum.uw.edu.pl](http://www.policum.uw.edu.pl) (dostęp: 30 I 2013).

<sup>38</sup> Na podstawie informacji ze strony internetowej [www.certyfikatpolski.pl](http://www.certyfikatpolski.pl) (dostęp: 30 I 2013).

<sup>39</sup> Zgodnie z art. 30 ust. 2 Ustawy z dnia 2 IV 2009 r. o obywatelstwie polskim (Dz. U. 2012, poz. 161; dalej: „ustawa o obywatelstwie polskim”) wymagany poziom znajomości języka polskiego to poziom o stopień wyższy – B1.

względem na zasadnicze różnice dzielące obie te instytucje. Powyższa argumentacja została uwzględniona przez projektodawcę w ten sposób, iż wykreślono z projektu wymóg dotyczący poziomu A2<sup>40</sup>. Wydaje się jednak, że większość przytoczonych argumentów pozostaje aktualna również w przypadku wprowadzenia wymogu znajomości języka na najniższym poziomie: A1. Może pojawić się wątpliwość, czy wprowadzenie go jest w ogóle celowe ze względu na zapewnienie lepszej integracji cudzoziemców ze społeczeństwem. Można przypuszczać, iż przytłaczająca większość cudzoziemców – małżonków obywateli polskich po trzech latach pobytu zna język polski w podstawowym stopniu pozwalającym na komunikację z otoczeniem. Konieczność urzędowego poświadczenia tego faktu dla jednych może okazać się uciążliwą formalnością, dla innych przeszkodą trudną do pokonania. Skutkiem mogą być trudności z uzyskaniem życiowej stabilizacji i konieczność wielokrotnego przechodzenia przez procedurę uzyskiwania zezwolenia na pobyt czasowy. W przypadku owdowienia lub rozwodu czy separacji brak prawa stałego pobytu dla cudzoziemca od wielu lat przebywającego w Polsce może oznaczać bardzo poważne konsekwencje, łącznie z perspektywą opuszczenia Polski i powrotu do swego kraju, z którym mógł już utracić faktyczne więzi.

Przesłanki odmowy udzielenia zezwolenia na osiedlenie się / na pobyt stały zostały sformułowane podobnie jak w przepisach dotyczących zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony / na pobyt czasowy<sup>41</sup>. Do ich katalogu nie należy jednak rozbieżność rzeczywistego i deklarowanego celu pobytu (taka deklaracja nie ma tu bowiem racji bytu), choroba lub zakażenie (co jest logiczną konsekwencją wyłączenia tej przesłanki jako wyłącznej podstawy odmowy udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony małżonkowi obywatela polskiego) ani nielegalny pobyt (jest to bowiem równoznaczne z przesłanką niespełnienia warunków udzielenia zezwolenia na osiedlenie się).

Zezwolenie na osiedlenie się / na pobyt stały może być cofnięte. Podstawą obligatoryjnego cofnięcia zezwolenia są tylko przyczyny najbardziej poważnej natury: względy obronności lub bezpieczeństwa państwa, ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego albo interes Rzeczypospolitej, naganne zachowanie w związku z postępowaniem w sprawie udzielenia zezwolenia (zawarcie we wniosku bądź dołączo-

<sup>40</sup> Zob. *Zestawienie uwag...*, s. 66–69, oraz art. 195 ust. 2 wersji projektu z 6 III 2013 r.

<sup>41</sup> Art. 66 ustawy o cudzoziemcach; art. 197 projektu.

nych dokumentach nieprawdziwych danych lub fałszywych informacji, zeznanie nieprawdy, zatajenie prawdy, podrobienie, przerobienie lub używanie podrobionego bądź przerobionego dokumentu), skazanie prawomocnym wyrokiem w Rzeczypospolitej Polskiej za przestępstwo popełnione umyślnie na karę co najmniej 3 lat pozbawienia wolności. Ponadto zezwolenie cofa się w razie opuszczenia przez cudzoziemca terytorium Polski na stałe<sup>42</sup>. Należy zauważyć, że obowiązująca ustawa nie przewiduje cofnięcia zezwolenia na osiedlenie się w razie ustania małżeństwa. Zakłada się bowiem, że cudzoziemca łączą z Polską silne więzi osobiste, ekonomiczne czy społeczne powstałe w czasie jego – z reguły – długotrwałego już pobytu. W tym zakresie w projekcie wprowadzono istotną zmianę: w sytuacji gdy podstawą udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt stały był fakt pozostawania w związku małżeńskim z obywatelem polskim, zezwolenie można cofnąć, jeżeli cudzoziemiec rozwiódł się w ciągu 3 lat od dnia jego udzielenia<sup>43</sup>. To rozwiązanie wzbudziło kontrowersje w procesie konsultacji społecznych. Zwracano między innymi uwagę na fakt, że wprowadzenie trzyletniego terminu nie jest celowe ze względu na przepisy ustawy o obywatelstwie polskim, które pozwalają ubiegać się o uznanie za obywatela polskiego już po dwóch latach nieprzerwanego pobytu na podstawie zezwolenia na osiedlenie się w przypadku cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego<sup>44</sup>. Wskazywano na możliwe negatywne konsekwencje dla cudzoziemca, który zerwał już więzi z krajem pochodzenia, na naruszenie zasady pewności statusu, podważenie zaufania do organów władzy, w szczególności w związku z brakiem wskazania jakichkolwiek szczegółowych przesłanek cofnięcia zezwolenia. Powyższych uwag projektodawca postanowił nie uwzględniać, stojąc na stanowisku, że przyjęte rozwiązanie jest zgodne z założeniami do projektu<sup>45</sup>. Rozumiejąc dążenie projektodawcy do uniknięcia sytuacji, w której cudzoziemiec wykorzystuje instytucję małżeństwa, by uzyskać prawo stałego pobytu lub obywatelstwo polskie, a osiągnąwszy swój cel doprowadza do rozwodu, warto byłoby jednak rozważyć przeredagowanie omawianego przepisu. W szczególności należy się zastanowić, czy uzasadnione

---

<sup>42</sup> Art. 68 ustawy o cudzoziemcach; art. 199 projektu.

<sup>43</sup> Art. 199 ust. 3 projektu.

<sup>44</sup> Art. 30 ust. 1 pkt 2 ustawy o obywatelstwie polskim; drugą przesłanką jest pozostawanie w związku małżeńskim z obywatelem polskim od co najmniej 3 lat.

<sup>45</sup> Zob. *Zestawienie uwag...*, s. 71–72.

byłoby wprowadzenie dodatkowych przesłanek cofnięcia zezwolenia w omawianej sytuacji (takich jak np. wina cudzoziemca) – tak, aby z treści przepisu jasno wynikało, iż cofnięcie zezwolenia w razie rozwodu wiąże się z pewnym nagannym postępowaniem cudzoziemca. Można też rozważyć wprowadzenie przesłanek wyłączających możliwość cofnięcia zezwolenia (np. związanych z dobrem małoletniego dziecka). Wydaje się tu istotne, by brzmienie przepisu nie skutkowało powstawaniem po stronie cudzoziemców poczucia braku stabilności życiowej, której uzyskanie jest przecież jednym z celów ubiegania się o zezwolenie na pobyt stały w związku z zawarciem małżeństwa z obywatelem polskim. Ważne jest również, by potencjalna możliwość cofnięcia zezwolenia nie komplikowała dodatkowo trudnych sytuacji życiowych rodzin (np. ofiara przemocy domowej obawia się rozwiązania małżeństwa ze względu na ryzyko utraty zezwolenia na pobyt stały i związanych z nim uprawnień).

Na gruncie obowiązującej ustawy uznano, że okoliczności będące podstawą cofnięcia zezwolenia na osiedlenie się mają ze swej istoty tak poważny charakter, iż przewidziano równoczesne, obligatoryjne orzeczenie o wydaleniu cudzoziemca (z oczywistych względów nie dotyczy to sytuacji, gdy podstawą cofnięcia zezwolenia jest opuszczenie przez cudzoziemca terytorium Polski)<sup>46</sup>. Jednakże w odniesieniu do cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego takie orzeczenie nie będzie możliwe we wszystkich przypadkach (o czym mowa dalej). Prawo do poszanowania życia rodzinnego wyraża się tu bowiem w ochronie cudzoziemca – małżonka obywatela polskiego przed wydaleniem, a tym samym przed pozbawieniem małżonków możliwości wspólnego przebywania na terytorium Polski. Podobny zakres ochrony przewidziano również w projekcie, z tym że w miejsce instytucji wydalenia wprowadzono zobowiązanie cudzoziemca do powrotu. W odniesieniu do cofnięcia zezwolenia przewidziano, iż wojewoda (będący organem właściwym w zakresie wydawania i cofania zezwoleń na pobyt) informuje o cofnięciu zezwolenia na pobyt stały organ Straży Granicznej (właściwy dla wydawania decyzji o zobowiązaniu do powrotu). Ten zaś ustala, czy zachodzą przesłanki do wydania decyzji o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu<sup>47</sup>.

<sup>46</sup> Art. 68 ust. 2 i 3 ustawy o cudzoziemcach.

<sup>47</sup> Art. 209 projektu.

### 2.3. Wydalenie / zobowiązanie do powrotu

Zgodnie z obowiązującą ustawą o cudzoziemcach wydalenie cudzoziemca jest przede wszystkim konsekwencją określonego rodzaju jego niepożądanych czy nagannych zachowań, choć wśród przesłanek wydania decyzji o wydaleniu jest też na przykład brak odpowiednich środków finansowych<sup>48</sup>. W określonych przypadkach, zamiast decyzji o wydaleniu może być wydana decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie od 7 do 30 dni, gdy z okoliczności sprawy wynika, że wykona on ten obowiązek dobrowolnie<sup>49</sup>. Jednakże nie wydaje się decyzji o wydaleniu, a wydanej nie wykonuje, jeżeli cudzoziemiec jest małżonkiem obywatela polskiego, zaś jego dalszy pobyt nie stanowi zagrożenia dla obronności lub bezpieczeństwa państwa czy bezpieczeństwa i porządku publicznego, chyba że związek małżeński został zawarty w celu uniknięcia wydalenia<sup>50</sup>. W odniesieniu do małżonka obywatela polskiego nie wydaje się również decyzji o zobowiązaniu do opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

W projekcie ustawy instytucję wydalenia zastąpiono zobowiązaniem cudzoziemca do powrotu<sup>51</sup>. Nowa regulacja znacznie różni się od obecnie obowiązującej, jednak jeśli chodzi o małżonka obywatela polskiego zakres przysługującej mu ochrony pozostał niezmienny. Decyzji o zobowiązaniu do powrotu nie wydaje mu się, o ile jego dalszy pobyt nie stanowi zagrożenia dla obronności lub bezpieczeństwa państwa czy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, chyba że celem zawarcia związku małżeńskiego lub jego istnienia jest obejście przepisów ustawy<sup>52</sup>. Wydaje się, iż użycie w tym miejscu sformułowania „obejście przepisów ustawy” jest bardziej zasadne niż dotychczasowe „uniknięcie wydalenia”. Nie powstaną problemy interpretacyjne w sytuacji, gdy cudzoziemiec zawarł związek małżeński z obywatelem polskim, zanim nastąpiło bezpośrednie zagrożenie wydaleniem, jednakże w celu obejścia przepisów ustawy – w szczególności przepisów o udzielaniu zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony.

<sup>48</sup> Art. 88 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach.

<sup>49</sup> Art. 97 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach.

<sup>50</sup> Art. 89 ust. 3 ustawy o cudzoziemcach.

<sup>51</sup> Art. 298 i n. projektu.

<sup>52</sup> Art. 299 ust. 1 pkt 4 projektu.

## 2.4. Wykaz osób niepożądanych

Zgodnie z obowiązującą, a także projektowaną ustawą w wykazie osób niepożądanych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przechowuje się dane cudzoziemców, co do których została wydana decyzja zawierająca orzeczenie o zakazie ponownego wjazdu<sup>53</sup>, skazanych prawomocnym wyrokiem za określony rodzaj przestępstwa lub na określoną karę, cudzoziemców niewywiązujących się ze zobowiązań podatkowych wobec Skarbu Państwa, a także tych, których wjazd i pobyt są z różnych względów niepożądane. W projekcie ustawy przesłanki umieszczenia danych cudzoziemca w wykazie nieco zmodyfikowano, jednak jego rola i istota pozostały takie same<sup>54</sup>. Dane umieszcza się w wykazie na wskazany w ustawie – w wielu przypadkach kilkuletni – okres. Cudzoziemcowi odmawia się prawa pobytu w Polsce przez czas obowiązywania wpisu. W sytuacji cudzoziemca posiadającego w Polsce rodzinę oznaczałoby to konieczność długotrwalej z nią rozłąki lub – jako jedyną alternatywę – ewentualną przeprowadzkę rodziny do innego państwa. By uniknąć takiej sytuacji, ustawodawca przewiduje, iż w wykazie nie umieszcza się danych małżonka obywatela polskiego, chyba że jego pobyt stanowi zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa czy bezpieczeństwa i porządku publicznego. W projekcie dodano jeszcze dwie przesłanki umieszczenia w wykazie danych małżonka obywatela polskiego: 1) decyzja o odmowie udzielenia cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy lub zezwolenia na pobyt stały, wydana w związku ze stwierdzeniem, że związek małżeński został zawarty lub istnieje w celu obejścia przez cudzoziemca przepisów ustawy, stała się ostateczna, lub 2) decyzja o zobowiązaniu cudzoziemca do powrotu, wydana w związku ze stwierdzeniem, że dalszy jego pobyt może stanowić zagrożenie dla obronności lub bezpieczeństwa państwa czy ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego, bądź w związku ze stwierdzeniem, że związek małżeński został zawarty lub istnieje w celu obejścia przez cudzoziemca przepisów ustawy, stała się ostateczna<sup>55</sup>. Widać tu wyraźnie zaostrzenie polityki wobec cudzoziemców usiłujących nadużyć instytucji małżeństwa dla uzyskania prawa pobytu, gdyż, jak wskazano, fakt figurowania w wykazie osób niepożądanych wiąże się z surowymi konsekwencjami.

<sup>53</sup> O zakazie wjazdu orzeka się w decyzji o wydaleniu.

<sup>54</sup> Art. 128 ust. 1 ustawy o cudzoziemcach i art. 430 projektu.

<sup>55</sup> Art. 128 ust. 1a ustawy o cudzoziemcach i art. 431 ust. 1 projektu.

Warto także odnotować, iż nie zamieszcza się w wykazie danych osoby posiadającej zezwolenie na osiedlenie się / na pobyt stały, co jak wiadomo, również dotyczy małżonków lub byłych małżonków obywateli polskich.

### **3. Problem zawarcia małżeństwa w celu obejścia przepisów ustawy**

Zawieranie małżeństw w celu ominięcia przepisów imigracyjnych jest procederem znanym i występującym w różnych rejonach świata. Uprzywilejowany, w porównaniu z ogółem cudzoziemców, status małżonka obywatela polskiego przesądza o atrakcyjności tej podstawy uzyskiwania prawa pobytu w Polsce i stwarza ryzyko nadużyć ze strony cudzoziemców. „W ocenie Urzędu do Spraw Cudzoziemców do wzrostu liczby wniosków o udzielenie zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 6, tj. z uwagi na zawarcie związku małżeńskiego z obywatelem polskim, mogły przyczynić się takie czynniki, jak: liberalizacja przepisów o cudzoziemcach z lat 2003–2005, kiedy to w drodze nowelizacji ustawy o cudzoziemcach zniesiono obowiązek wykazywania się przez obywateli państw trzecich – małżonków obywateli polskich stałym i regularnym źródłem dochodu, zakazano wydalenia tej kategorii migrantów, a także umożliwiono legalizację pobytu cudzoziemcom przebywającym nielegalnie na terytorium Polski. Niewątpliwym czynnikiem, który wpłynął na popularyzację zjawiska małżeństw dla pozorów, było wstąpienie Polski do Unii Europejskiej, a następnie do strefy Schengen”<sup>56</sup>.

Barierę dla czerpania korzyści z zawierania takich małżeństw tworzą odpowiednie przepisy zawarte w ustawie o cudzoziemcach. W szczególności chodzi tu o omawianą wyżej przesłankę odmowy, cofnięcia zezwolenia oraz wydalenia małżonka obywatela polskiego, jaką jest stwierdzenie zawarcia małżeństwa w celu obejścia przepisów ustawy oraz o obowiązki organu prowadzącego postępowanie<sup>57</sup>. Obecnie organ prowadzący postępowanie w sprawie udzielenia zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony, zezwolenia na osiedlenie się bądź wydalenie cudzoziemca będącego małżonkiem obywatela polskiego ma

<sup>56</sup> A. Wróblewska-Zgórzak, *Prawne aspekty zawierania małżeństw polsko-cudzoziemskich*, „Analizy. Raporty. Ekspertyzy” 2010, nr 1, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, s. 24.

<sup>57</sup> Art. 55, art. 64 ust. 3, art. 89 ust. 3 ustawy o cudzoziemcach.

bowiem obowiązek ustalić, czy związek małżeński nie został zawarty w celu obejścia przepisów ustawy, jeżeli okoliczności sprawy wskazują, że zachodzi jedna z wymienionych w ustawie przesłanek. Chodzi o: przyjęcie korzyści majątkowej w zamian za wyrażenie zgody na zawarcie małżeństwa (o ile nie wynika to ze zwyczaju ugruntowanego w danym państwie lub grupie społecznej), niewypełnianie przez małżonków prawnych obowiązków wynikających z zawarcia małżeństwa, brak wspólnego zamieszkiwania, spotkanie się po raz pierwszy przy zawarciu małżeństwa, nieposługiwanie się żadnym zrozumiałym dla obojga językiem, brak zgody co do dotyczących małżonków danych osobowych i innych istotnych okoliczności, zawieranie w przeszłości małżeństw dla pozoru. Należy zwrócić uwagę, iż wystąpienie którejś z tych okoliczności nie jest jeszcze równoznaczne czy wystarczające do stwierdzenia zawarcia małżeństwa w celu obejścia przepisów ustawy. Jest to dopiero podstawa do dalszego badania tychże okoliczności, aż do wyjaśnienia sprawy<sup>58</sup>.

W praktyce dla stwierdzenia, czy zachodzi któraś z wymienionych okoliczności, przesłuchuje się małżonków, a w razie potrzeby także inne osoby, zwłaszcza krewnych, sąsiadów, świadków zawarcia związku małżeńskiego. Powszechnie stosowaną metodą jest też wywiad środowiskowy w miejscu zamieszkania małżonków. Jako dowody występują dość często fotografie z uroczystości ślubnych czy weselnych. Zgodnie z art. 55 ust. 2 ustawy o cudzoziemcach nie stosuje się przy tych czynnościach art. 79 Kodeksu postępowania administracyjnego<sup>59</sup>, który stanowi, że strona powinna być zawiadomiona o miejscu i terminie przeprowadzenia dowodu ze świadków, biegłych lub oględzin przynajmniej na 7 dni przed terminem oraz ma prawo brać udział w przeprowadzeniu dowodu, może zadawać pytania świadkom, biegłym i stronom oraz składać wyjaśnienia. Oznacza to, iż można przeprowadzać przesłuchania z każdym z małżonków z osobna, zadając te same czy podobne pytania i porównując odpowiedzi.

Wszystkie te działania organu mają swoje oparcie nie tylko w ustawie o cudzoziemcach, lecz także w art. 7 k.p.a. Przepis ten stanowi, że w toku postępowania organy administracji publicznej stoją na straży praworządności i z urzędu lub na wniosek stron podejmują wszelkie czynności

<sup>58</sup> Zob. wyrok WSA w Warszawie z 8 XI 2005 r., V SA/Wa, 1711/05; zob. też: *Cudzoziemcy...*, s. 50–51.

<sup>59</sup> Ustawa z dnia 14 VI 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. 2013, poz. 267), dalej: „k.p.a.”.

niezbędne do dokładnego wyjaśnienia stanu faktycznego oraz do załatwienia sprawy, mając na względzie interes społeczny i słuszny interes obywateli. Biorąc pod uwagę fakt, iż zawarcie związku małżeńskiego z obywatelem polskim w sposób istotny wpływa na status cudzoziemca w Polsce i znacząco oddziałuje na zakres jego uprawnień – nie tylko w zakresie uzyskania prawa pobytu – dokładne wyjaśnienie sprawy jest tu niezbędne. Wyjaśnienie polega zaś na stwierdzeniu braku okoliczności wskazujących na zawarcie małżeństwa w celu obejścia przepisów albo stwierdzeniu, że małżeństwo w tym celu zostało zawarte. Załatwiając sprawę, organ bierze pod uwagę nie tylko interes jednostki czy – w tym przypadku – małżonków, lecz również interes społeczny – interes ogółu. W tymże interesie leży zapobieżenie nadużywaniu instytucji małżeństwa dla uzyskania prawa pobytu i poprawy swego statusu w Polsce; nadużywaniu, które samo w sobie jest naganne, a które dokonywane na masową skalę mogłoby uderzyć w takie wartości, jak ochrona moralności, porządek publiczny, ochrona rynku pracy. Nie ulega wątpliwości, iż ingerencja państwa w życie prywatne, jaką jest prowadzenie postępowania wyjaśniającego w tym względzie, stanowi znaczną uciążliwość dla osób, które zawarły związek małżeński powodowane łączącym je uczuciem. Jednakże ingerencja ta jest konieczna w demokratycznym społeczeństwie ze względu na ochronę ważnych dla niego wartości. Omawiane regulacje same w sobie są zatem zasadne na gruncie Konstytucji oraz Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, a także zgodne ze standardami wskazanymi w rezolucji Rady Unii Europejskiej z 7 grudnia 1997 r.<sup>60</sup>

Pomimo wskazanych wyżej racji przemawiających za badaniem, czy nie zachodzą okoliczności uzasadniające podejrzenie, że małżeństwo zostało zawarte w celu obejścia przepisów ustawy, praktyka ta jest wysoce kontrowersyjna i budzi w zainteresowanych środowiskach duże emocje<sup>61</sup>. Małżonkowie czują się niesłusznie podejrzewani o złe intencje, odczu-

<sup>60</sup> The Council of the European Union Resolution of 4 December 1997 on measures to be adopted on the combating of marriages of convenience (97/C 382/01), <http://eur-lex.europa.eu> (dostęp: 2 II 2013).

<sup>61</sup> Zob. np. *Zestawienie uwag...*, s. 51–52; J. Frelak, A. Korolec, *Funkcjonowanie Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego w oczach imigrantów*, w: *Przyjazny Urząd. Ewaluacja funkcjonowania Wydziału Spraw Cudzoziemców Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego*, pod red. W. Klausa, Warszawa 2009, s. 61; A. Wróblewska-Zgórzak, op. cit., s. 15–16. Źródło wiedzy na temat opinii małżonków stanowią też internetowe serwisy informacyjne dla cudzoziemców (np. [www.forummigracyjne.org/pl/faq\\_nielegalni.php](http://www.forummigracyjne.org/pl/faq_nielegalni.php), dostęp: 2 II 2013) oraz fora internetowe (np. <http://forum.gazeta.pl/>

wają dyskomfort wypytywani przez urzędników o szczegóły ich życia, podnoszą, iż takie postępowanie organu naraża ich na dodatkowe koszty (konieczność opłacenia tłumacza, gdyż przesłuchanie prowadzone jest w języku polskim) i uciążliwości (kilkugodzinna wizyta w urzędzie), a także wydłuża czas oczekiwania na wydanie decyzji. Niejednokrotnie traktują tę sytuację jako zamach na ich prawo do prywatności. Osobnym problemem jest sposób prowadzenia postępowania i dokonywania poszczególnych czynności przez konkretnych urzędników czy funkcjonariuszy Straży Granicznej. W sprawach tego rodzaju wymagana jest szczególnie wysoka kultura osobista, dyskrecja, poszanowanie dla prywatności, ale także zrozumienie dla innej mentalności, dla różnych stylów życia i modeli małżeństwa. W odczuciu małżonków nie zawsze osoby prowadzące postępowanie wykazują się tymi cechami.

W projekcie nowej ustawy o cudzoziemcach przepisy mające przeciwdziałać swoistemu wyludzeniu prawa pobytu przy wykorzystaniu instytucji małżeństwa zostały zastrzone. Zgodnie z proponowanymi przepisami organ ustala, czy małżeństwo zawarto lub czy istnieje ono w celu obejścia przepisów ustawy. W szczególności ustala się, czy okoliczności sprawy wskazują, że: jedno z małżonków przyjęło korzyść majątkową w zamian za wyrażenie zgody na zawarcie małżeństwa (o ile nie wynikało to ze zwyczaju), małżonkowie nie wypełniają prawnych obowiązków wynikających z zawarcia małżeństwa, nie zamieszkują wspólnie, nie spotkali się przed zawarciem małżeństwa, nie mówią językiem zrozumiałym dla obojga, nie są zgodni co do dotyczących ich danych osobowych i innych istotnych okoliczności ich dotyczących, jedno lub oboje w przeszłości zawierali już małżeństwa dla pozorów<sup>62</sup>. Pomimo zrozumienia dla intencji projektodawcy, wydaje się, że przepis sformułowany w sposób, który może rodzić pewne problemy interpretacyjne. Interpretacja, w myśl której organ w każdej sprawie podejmuje dodatkowe czynności dowodowe w celu zbadania, czy zachodzą wymienione wyżej okoliczności, jest trudna do przyjęcia, a jednak, jak wynika ze zgłoszonych w ramach konsultacji społecznych uwag, nasuwa się ona osobom czytającym projekt. Tymczasem przepis nie wyklucza, że w przypadku niebudzącym wątpliwości organ ustali brak okoliczności wskazujących na pozorny charakter związku małżeńskiego jedynie na podstawie informacji zawartych we wniosku i dołączonych dokumen-

forum/w,35082,109177204 „ZEZWOLENIE\_O\_ZAMIESZKANIE\_W\_POLSCE\_.html?v=2, dostęp: 2 II 2013).

<sup>62</sup> Art. 169, art. 205, art. 323 projektu.

tach<sup>63</sup>. Przykładowo, rozpatrując wniosek złożony przez cudzoziemca pozostającego w związku małżeńskim z obywatelką Polski od kilkunastu lat, posiadającego wspólnie z nią dzieci i przeprowadzającego się do Polski wraz z rodziną ze względu na atrakcyjną propozycję pracy, zapewne bez dodatkowych czynności będzie można stwierdzić, iż okoliczności sprawy nie wskazują na zawarcie lub istnienie małżeństwa w celu obejścia przepisów. Przyjęcie interpretacji, w myśl której nawet w takim wypadku należy zbadać, czy małżonkowie znają nawzajem swoje dane, czy mówią zrozumiałym dla obojga językiem itd., byłoby sprzeczne z zasadami ogólnymi wyrażonymi w art. 8 i 12 k.p.a. Byłaby to bowiem formalność niepotrzebnie przedłużająca i komplikująca postępowanie, która z pewnością nie służyłaby budowaniu zaufania do władzy publicznej.

## Podsumowanie

Z przedstawionego przeglądu przepisów dotyczących małżeństw obywateli polskich i cudzoziemców wynika, że zgodnie z obowiązującą, a także projektowaną ustawą o cudzoziemcach fakt zawarcia przez cudzoziemca związku małżeńskiego z obywatelem polskim jest okolicznością istotnie wpływającą na jego status prawny na terytorium Polski. Ustawodawca (i odpowiednio projektodawca) stara się respektować prawo do poszanowania życia rodzinnego. Stąd łagodniejsze niż dla ogółu cudzoziemców wymogi w zakresie uzyskania prawa pobytu i czasowego, i stałego oraz obywatelstwa. Szerszy jest zakres uprawnień związanych z posiadaniem prawa pobytu w Polsce. Zaostrzone są warunki przymusowego opuszczenia terytorium Polski przez cudzoziemca – małżonka obywatela polskiego. Przesłanki odmowy prawa pobytu czy wydalenia / zobowiązania do powrotu sformułowane są w taki sposób, by do minimum ograniczyć zakres uznania administracyjnego przy wydawaniu decyzji. Widoczne jest więc dążenie do tego, by nie tylko umożliwić życie rodzinne, ale także ułatwić założonej przez cudzoziemca i obywatela polskiego rodzinie osiągnięcie stabilizacji życiowej, zapewnienie

---

<sup>63</sup> Zgodnie z duchem przywołanej rezolucji Rady Unii Europejskiej z 4 XII 1997 r., której celem nie jest wprowadzenie systematycznego sprawdzania wszystkich małżeństw z obywatelami państw trzecich, lecz w myśl której badanie powinno być przeprowadzane w przypadku zaistnienia uzasadnionych podejrzeń co do charakteru związku małżeńskiego.

bytu materialnego, zyskanie poczucia bezpieczeństwa. Równocześnie jednak ustawodawca (projektodawca) zdaje sobie sprawę, że uprzywilejowanie pozycji małżonka obywatela polskiego może rodzić po stronie cudzoziemców chęć uzyskania tego statusu wyłącznie w celu łatwiejszego zdobycia prawa pobytu. Zmuszony jest zatem ustanowić przepisy uniemożliwiające uzyskanie i utrzymanie uprzywilejowanego statusu w ten sposób.

Analizując obowiązującą ustawę i przygotowywany projekt, trzeba stwierdzić, że w omawianym zakresie są one ze sobą zasadniczo zbieżne. Różnice dotyczą kwestii szczegółowych – co nie znaczy, iż mało ważnych dla zainteresowanych. Część nowości wprowadzonych w projekcie z pewnością stanowi zmiany korzystne dla cudzoziemców, a co za tym idzie, także dla ochrony ich życia rodzinnego; część – to zmiany, które mogą być oceniane jako niekorzystne. W tym ostatnim przypadku wiąże się to głównie z wyraźnym dążeniem projektodawcy do wyeliminowania sytuacji uzyskiwania i utrzymywania prawa pobytu przez zawarcie małżeństwa dla pozoru. Projektodawca balansuje pomiędzy koniecznością uznania interesu jednostki, rodziny i interesu publicznego. Czy tę równowagę udaje się osiągnąć, jest w niektórych przypadkach kwestią kontrowersyjną. Z pewnością wiele teraz będzie zależało od jakości procesu stosowania prawa (przede wszystkim przy stwierdzaniu zawarcia małżeństwa w celu obejścia ustawy, cofaniu zezwolenia na pobyt stały w związku z rozwodem), ale także od działań w sferze pozaprawnej (np. w zakresie organizowania kursów języka polskiego i egzaminów państwowych). Należy pamiętać, że w chwili oddania niniejszego artykułu do druku prace nad projektem nadal trwają i ostateczny kształt nowej ustawy nie jest jeszcze przesądzony.

Idealem byłoby doprowadzenie do sytuacji, w której – jak pisze A. Mednis – „interesy indywidualny i ogólny nie muszą być sprzeczne. W państwie demokratycznym przestrzeganie praw indywidualnych jest fundamentem ustroju i jako takie jest działaniem w interesie publicznym”<sup>64</sup>. Ochrona trwałości rodziny z pewnością leży nie tylko w indywidualnym interesie jej członków, lecz także w interesie całego społeczeństwa. Zarówno organy stanowiące, jak i stosujące prawo muszą brać to pod uwagę.

---

<sup>64</sup> A. Mednis, *Prawo do prywatności a interes publiczny*, Zakamycze 2006, s. 25.

## **RESPECT AND PROTECTION OF THE FAMILY LIFE OF FOREIGNERS MARRIED TO POLISH CITIZENS IN THE IMMIGRATION LAW. THE CURRENT STATE AND PROSPECTS FOR THE FUTURE**

### **Summary**

The growing number of marriages between Polish citizens and foreigners requires a debate on complex issues arising during the creation and application of the law in this area. Proper legislation is especially important to achieve balance between the public interest and the protection of family life. An opportunity to examine this topics appears in connection with the advanced works on the draft law on the aliens.

The objective of the article is to answer the following questions: To what extent does the draft law modify the existing regulations? Do these modifications serve to strengthen the protection of family life? Is the balance between the public interest and the private interest achieved?

The first part of the article concerns the right to respect and protection of the family life of foreigners. The author evokes the relevant provisions of the Constitution of the Republic of Poland as well as the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and some key theses from courts' judgements. In the second part, the author analyses the status of a foreigner married to a Polish citizen in the existing and the draft law. In particular, issues related to the entry into the residence on and the leaving the Polish territory are examined. The last part is devoted to the problem of the marriages of convenience in the Polish legislation.

The author concludes that both the existing law and the draft law are generally consistent in the discussed field. The differences concern details. Some of the modifications introduced in the draft law are favourable to the protection of the family life of foreigners and some may not be considered as such. In the last case it is mainly due to the lawmakers' idea of combating marriages of convenience. Finally, it is indicated, that although the legislators tend to achieve balance between the public interest and the interest of an individual and a family, in some cases it may be controversial.

**Keywords:** foreigner, marriage, right to the protection of family life, Polish immigration law